

САМОПЛАГІАТ У НАУКОВІЙ СФЕРІ

Ульянов О. І.
Ульянова Г. О.

У статті розглянуто різні підходи до визначення самоплагіату. Розглянуто самоплагіат як порушення норм професійної етики. Визначено, що суть самоплагіату полягає в повторному опублікуванні автором власних наукових праць. Обґрунтовано, що не кожне повторне опублікування наукової праці має розглядатись як самоплагіат.

Ключові слова: самоплагіат, плагіат, науковий результат, опублікування наукового твору.

В статье рассмотрены различные подходы к определению самоплагиата. Самоплагиат рассматривается как нарушение профессиональной этики. Определено, что суть самоплагиата заключается в повторном опубликовании автором собственных научных трудов. Обосновано, что не каждое повторное опубликование научной работы должно рассматриваться как самоплагиат.

Ключевые слова: самоплагиат, плагиат, научный результат, опубликование научного произведения.

The article discusses various approaches to the definition self-plagiarism. self-plagiarism considered a violation of professional ethics. The authors pointed out that not every re-publication of scientific work should be seen as self-plagiarism. It is proved that not every re-publication of scientific work should be seen as self-plagiarism.

Keywords: self-plagiarism, plagiarism, research results, publication of scientific works.

Відповідно до Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність” [1] науковий результат - це нове знання, одержане в процесі фундаментальних або прикладних наукових досліджень і зафіксоване на носіях наукової інформації у формі звіту, наукової праці, наукової доповіді, наукового повідомлення про науково-дослідну роботу, монографічного дослідження, наукового відкриття тощо.

Однією з ключових ознак наукової діяльності, наукового результату є отримання нової інформації. Однак у сучасних умовах все більшого поширення отримує практика привласнення чужих результатів і видання їх як нових недобросовісними науковцями. Плагіат став незмінним супутником наукової діяльності, унаслідок чого порушуються права та інтереси добросовісних авторів, науковців, знижується якість наукової діяльності.

Однак поряд з плагіатом все частіше постає питання про самоплагіат у науковій сфері, який не отримав однозначної оцінки. Розкриття суті самоплагіату має важливе не лише теоретичне, а й практичне значення, адже дозволить визначити, чи це порушення, чи норма наукової діяльності. Зазначене обумовлює актуальність проведення дослідження самоплагіату в науковій сфері.

Метою дослідження є розкриття сутності самоплагіату на підставі аналізу різних наукових підходів.

Під самоплагіатом (англ. self-plagiarism) у науковому співтоваристві розуміється повторна публікація самим автором значних за обсягом і ідентичних (або дуже близьких) за формою та змістом наукових текстів без © О.І. Ульянов, Г.О. Ульянова, 2014

вказівки на те, що ці тексти вже були опубліковані раніше (або одночасно).

Мова може йти як про повторну публікацію однієї й тієї самої статті (з незначними змінами в назві та змісті (цей різновид самоплагіату носить назву подвійної або множинної публікації - англ. Duplicate (multiple) publication), так і про публікації статті, яка містить значні уривки з раніше опублікованих робіт без розміщення посилань на них (цей різновид носить назву “нарізка”) [2]. Подібні тексти можуть публікуватися не послідовно, а практично одночасно - якщо автор одноразово подав їх у різні журнали (йдеться про практику розсилки статті по видавництвах, англ. Multiple submission) [3].

На відміну від плагіату, який визнається порушенням авторських прав, самоплагіат розглядається як порушення норм етики, адже не можна звинуватити автора в привласненні авторства на свої ж роботи. Отже, постає питання, чи є якісь обмеження для самоплагіату, чи ця проблема виключно етична, чи взагалі це нормальна практика, яка ґрунтується на праві автора використовувати свій на власний розсуд у межах, визначених законодавством?

Майбутнє науки загалом і науково-публікаційної сфери залежить багато в чому не тільки від дотримання законодавства та нормативних актів, але також і від дотримання принципів етики взаємовідносин учасниками наукової та видавничої спільноти. У цьому запорука підвищення кількості якісних наукових публікацій, а також успішного розвитку взаємного співробітництва авторів, видавців і читачів наукових публікацій [4].

С.У. Гончаренко визначає етику вченого як “галузь професійної етики, яка визначає моральні стосунки вченого з його колегами й учнями, його ставлення до досліджень інших вчених, а також до своїх власних. До “морального мінімуму вченого” входить передусім обов’язковість посилань на чужі ідеї при точному цитуванні джерела, недопустимість плагіату, толерантність у відносинах з опонентами. Морально неприйнятним в науці є нав’язування своїх ідей і теорій адміністративними методами” [5].

У Кодексі етики наукових публікацій, розробленому Комітетом з етики наукових публікацій, визначено принципи, якими повинен керуватися автор наукових публікацій. Відповідно до Кодексу автор (або колектив авторів) усвідомлює, що несе первісну відповідальність за новизну і достовірність результатів наукового дослідження, що передбачає дотримання таких принципів:

- автори статті повинні надавати достовірні результати проведених досліджень. Завідомо помилкові або сфальсифіковані ствердження неприйнятні;

- автори повинні гарантувати, що результати дослідження, викладені в наданій рукописі, повністю оригінальні. Запозичені фрагменти або твердження повинні бути оформлені з обов’язковим зазначенням автора й першоджерела. Надмірні запозичення, а також плагіат у будь-яких формах, включаючи неформальні цитати, перефразування або присвоєння прав на результати чужих досліджень, неетичні і неприйнятні;

- необхідно визнавати внесок всіх осіб, які так чи інакше вплинули на хід дослідження, зокрема, у статті

повинні бути представлені посилання на роботи, які мали значення при проведенні дослідження;

- автори не повинні надавати в журнал рукопис, який було відправлено в інший журнал і знаходиться на розгляді, а також статтю, вже опубліковану в іншому журналі [6].

Визнання самоплагіату порушенням етичних норм обумовлено тим, що наукові роботи мають виступати результатом інтелектуальної праці автора в певній галузі знань, мати на меті висвітлення нових розробок, результатів, висновків, досягнутих автором. Такі публікації мають сприяти розвитку науки, вирішенню певних наукових, економічних, соціальних проблем тощо. Коли ж автор передруковує власні праці, про досягнення якихось нових результатів не йдеться.

Крім того, унаслідок самоплагіату буде порушуватись одна з умов набуття вченого звання або наукового ступеня. Так, вчене звання доцента присвоюється працівникам вищих навчальних закладів III - IV рівня акредитації або закладів післядипломної освіти III - IV рівня акредитації, які мають, зокрема, не менш як п'ять наукових праць після захисту кандидатської дисертації, опублікованих у фахових наукових виданнях України [7]. Отже, коли автор несуттєво змінює наукову статтю, він отримує необхідну кількість публікацій, однак при цьому не завжди належної наукової якості.

Також негативні наслідки самоплагіату полягають в тому, що наповнення конференцій і журналів ідентичними роботами ускладнює пошук необхідної інформації за певною тематикою. Самоплагіат сприяє отриманню переваг та нагород тими авторами, які мають більшу кількість публікацій, ніж тими, які друкують свої роботи лише один раз [8]. Крім того, унаслідок друку наукових робіт, які є результатом самоплагіату, не друкуються більш достойні роботи [9].

Однак не завжди самоплагіат має негативні наслідки. Не слід виключати випадки, коли автор свідомо розсилає статтю для опублікування одночасно в різних наукових виданнях з метою поширення корисної інформації серед широкої аудиторії читачів. Адже в кожного видання є своя певна категорія читачів, тому для того, щоб досягти найбільш повного ознайомлення населення з певною інформацією (наприклад, про ознаки певної хвороби, особливості її прояву, попередження тощо), її доцільно розмішувати в різних друкованих виданнях. Не є самоплагіатом опублікування автором літературних творів у різних виданнях.

Крім того, не слід виключати випадки, коли автор свідомо розсилає одну й ту саму статтю для опублікування в різних наукових виданнях з метою гарантованого досягнення бажаного результату. Адже від моменту подачі статті для опублікування до моменту її виходу може пройти певний час. Тоді як автор може бути обмежений певними строками та зацікавлений у найшвидшому отриманні надрукованої статті.

При опублікуванні однакових статей у декількох наукових журналах, крім питання самоплагіату, постає питання дотримання вимог, які висуваються до наукових робіт та прав наукового видання.

Як правило, у вимогах до матеріалів, які подаються авторами для опублікування в наукових журналах, передбачено, що стаття має бути новою та раніше не надрукованою. Так, відповідно до Етики публікацій та запобігання недобросовісній практиці публікацій юридичного журналу "Право України" автор не повинен опублі-

кувати статтю, що описує одне й те саме дослідження, у більш ніж одному журналі або первинної публікації. Подання ж статті до більш ніж одного журналу одночасно розцінюється як неетична поведінка і є неприйнятним. Автор не має подавати на розгляд в інші журнали раніше опубліковані статті. Іноді публікація деяких видів статей (наприклад, медичні рекомендації, переклади) у більш ніж одному журналі є виправданою, якщо дотримано відповідні вимоги. Автори та редактори задіяних журналів повинні дійти згоди щодо того, що вторинна публікація повинна відображати ті ж дані й таку ж їх інтерпретацію, що й первинний документ. Також у вторинній публікації має бути наведене посилання на первинну статтю [10].

Відповідно до правил подання статті на опублікування в "Українському математичному журналі" Інституту математики НАН України, направляючи статтю для опублікування в журналі та підписуючи її до друку, автори передають авторські права на використання їхніх статей редколегії журналу й підтверджують, що стаття раніше не публікувалася й не спрямована для розгляду в інші наукові видання. Авторські права на журнал загалом належать Інституту математики НАН України та редколегії журналу, які володіють виключним правом отримувати й розподіляти будь-які платежі, пов'язані з переуступкою авторських прав на журнал. Права авторів на використання матеріалів статей і перекладів статей з УМЖ в інших публікаціях визначаються загальними міжнародними й українськими законами про авторські права [11]. Повторне видання статей, розміщених на шпальтах журналу "Теорія і практика інтелектуальної власності", можливе лише за згодою редакції [12].

Аналогічні вимоги передбачені майже в кожному науковому журналі. Отже, опубліковуючи однакові статті в декількох журналах без належного попередження редакції, автор порушує права та інтереси журналів.

Не кожний повтор певного фрагменту наукової статті повинен розглядатись як самоплагіат. Іноді це є необхідною умовою логічного послідовного викладення наукового матеріалу. Наприклад, автор присвячує три статті дослідженню ознак певної категорії. На початку наукової статті наводиться визначення категорії, а потім у кожній зі статей розкривається по одній із ознак. Звісно, почати статтю можна відразу з певної ознаки, однак без стислого розкриття самої категорії, такий матеріал може бути складним для сприйняття.

Допустимим є повтор матеріалу (самоплагіат) у розділі "Методи". Доволі часто в дослідженнях використовуються ідентичні методи. Однак для того, щоб уникнути самоплагіату, слід зазначати "як описано раніше" та робити посилання на попередні праці [13].

Отже, "самоплагіат" - досить умовна категорія. Друкуючи одну наукову роботу в декількох виданнях, автор може переслідувати різну мету: від популяризації своєї діяльності (що в жодному разі не повинно визнаватись порушенням) до формального виконання вимог щодо кількості статей для набуття наукового ступеня чи вченого звання.

Таким чином, самоплагіатом слід визнати порушення етичних норм наукових публікацій, суть якого полягає у передруку одного й того ж матеріалу (як в оригінальному варіанті, так і в незначній переробці, яка не змінює його суті) у декількох виданнях без виправданої мети, лише задля збільшення кількості публікацій.

При цьому не є порушенням етичних норм, самоплагіатом використання тотожних фрагментів наукових

публікацій, якщо без їх висвітлення робота буде інформативно не повною, вони є незмінними протягом усього дослідження (наукові методи, експерименти тощо), або ж розширений друк статті обумовлено важливістю поширення певної інформації та здійснюється за умови повідомлення видавництва.

Література

1. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 13.12.1991 № 1977-XII. - [Електронний ресурс]: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1977-12>.

2. Code of Ethics. Journal of International Business Studies. - [Електронний ресурс]: http://www.palgrave-journals.com/jibs/jibs_ethics_code.html.

3. Котляров И.Д. Самоплагиат в научных публикациях / И.Д. Котляров // Научная периодика: проблемы и решения. - 2011. - № 4. - С. 6-11.

4. Кодекс етики наукових публікацій, розроблений Комітетом з етики наукових публікацій. - [Електронний ресурс]: <http://publicet.org/code/>.

5. Гончаренко С.У. Етика науки і етичний кодекс ученого / С.У. Гончаренко // Наукові записки. - Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. - Вип. 2. - С. 3-12.

6. Кодекс етики наукових публікацій, разработанный Комитетом по этике научных публикаций. - [Электронный ресурс]: <http://publicet.org/code/>.

7. Про затвердження Порядку присвоєння вченого звання професора і доцента: Постанова Кабінету Міністрів України 27.12.2008 № 1149 // Урядовий кур'єр. - 2009. - № 9.

8. Christian Collberg Self-Plagiarism in Computer Science / Christian Collberg, Stephen Kobourov // Communications

of the ACM. - April 2005. - Vol. 48 Issue 4. - P. 88-94. - [Електронний ресурс]: <http://splat.cs.arizona.edu/sp.pdf>.

9. Neelam Adhikari Avoiding Plagiarism and Self-Plagiarism / Neelam Adhikari // Journal of Nepal Paediatric Society. - May-August, 2010. - Vol. 30 Issue 2. - P. 77-78.

10. Етика публікацій та запобігання недобросовісній практиці публікацій юридичного журналу "Право України". - [Електронний ресурс]: <http://pravoua.com.ua/ua/publication-ethics/>.

11. Подання статті та процес рецензування в "Українському математичному журналі". - [Електронний ресурс]: http://www.imath.kiev.ua/~umzh/article_preparation.html.

12. До уваги авторів! Журнал "Теорія і практика інтелектуальної власності". - [Електронний ресурс]: <http://www.ndiiv.org.ua/ua/avtoram.html>.

13. Rob Siebers Self-plagiarism and the scientific literature / Rob Siebers // New Zealand Journal of Medical Laboratory Science. - Apr. 2012. - Vol. 66 Issue 1. - P. 3-4. - [Електронний ресурс]: <http://search.informit.com.au/documentSummary;dn=691552337481845;res=IELHEA>.

Ульянов О.І.,
завідувач науково-дослідної лабораторії
проблемних питань транспортної безпеки
навчально-наукового інституту права
ОДУВС

Ульянова Г.О.
доцент кафедри права інтелектуальної
власності та корпоративного права
Національного університету
"Одеська юридична академія"
Надійшла до редакції: 10.12.2014

УДК 343.232:342.9

МІСЦЕ ПОНЯТТЯ "КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОСТУПОК" СЕРЕД ПОНЯТЬ "КРИМІНАЛЬНИЙ ЗЛОЧИН" ТА "АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ"

У статті досліджується як в юридичній науці та на практиці трактуються поняття "кримінальний злочин", "адміністративне правопорушення" й "кримінальний проступок" та встановлюються критерії розмежування цих кримінальних правопорушень.

Ключові слова: кримінальний проступок, кримінальний злочин, адміністративне правопорушення.

В статье исследуется как в юридической науке и на практике трактуются понятия "уголовное преступление", "административное правонарушение", "уголовный проступок" и устанавливаются критерии разграничения этих уголовных правонарушений.

Ключевые слова: уголовный проступок, уголовное преступление, административное правонарушение.

The article examines how in legal science and practice interpreted the term "crime", "administrative offense" and "criminal offense" and establish criteria distinguish these criminal offenses.

Keywords: crime, administrative offense, criminal offense.

Чекмарьова І. М.
На сьогодні спостерігається активне реформування правової системи України, зокрема це стосується кримінального права. У проекті Концепції державної політики у сфері кримінальної юстиції (далі - Концепція), національної комісії зі зміцнення демократії та утвердження верховенства права, яка затверджена Указом Президента України від 8 квітня 2008 р. № 311/2008 [1] та КПК України від 19 листопада 2012 р., пропонується запровадження інституту кримінального проступку й визначається, що кримінальний проступок і злочин мають стати різними видами кримінального правопорушення. Частиною 1 Розділу II Концепції передбачено, що критеріями поділу кримінально караних діянь на злочини та проступки мають стати: ступінь небезпеки та правові наслідки кримінально караного діяння для особи, суспільства і держави; практика застосування кримінального та адміністративного законодавства; міжнародний досвід захисту людини, суспільства й держави від злочинів і проступків. Окреслені Концепцією реформування ставлять перед вітчизняними науковцями та українським законодавцем складну задачу формування інституту кримінальних проступків у вітчизняному кримінальному праві та визначення місця поняття "кримінальний проступок" серед понять "кримінальний злочин" і "адміністративне правопорушення".